

**ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ
ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК**

У статті представлено загальну спрямованість сучасних досліджень фразеології. Вона зумовлена необхідністю дослідити структурні, семантичні та функціональні особливості прислів'їв і приказок з метою виявлення прагматичних особливостей їх функціонування у мовленні. Авторами встановлюються прагматичні особливості функціонування англійських прислів'їв і приказок. Зазначено, що приказки, на відміну від прислів'їв, не мають повчального характеру, вони можуть виражати як позитивну, так і негативну оцінку. Стаття передбачає, що прагматична функція прислів'їв і приказок має подвійну природу. Вони є результатом застосування стилістичних виражальних засобів (вторинна номінація)і, в той же час, вони являють собою різні прагматичні типи речень відношення суб'єкта до предмета мови і адресата). Таким чином, прислів'я і приказки, будучи реченнями певного прагматичного типу виконують відповідні прагматичні функції в актах комунікації.

Ключові слова: прагматика, функціонування, англійські прислів'я та приказки, фразеологічні одиниці, структурно-граматичний аналіз.

Останніми десятиріччями теорія фразеології досягла значних успіхів: розроблено ряд критеріїв визначення фразеологічних одиниць, створено кілька класифікаційних схем їх розподілу, активно ведуться дослідження структурно-семантичних властивостей фразеологізмів та їх функціонування в мовленні та в мові художніх творів, розробляються теоретичні основи фразеографії та питання етимологізації в роботах А.В.Куніна, І.В.Корунець, С.Е.Нікітіна, Т.В.Черданцева, Л.Г.Авксентьева, С.В.Дорда[1;2;3;4;5;6].

У світлі вищезазначеного актуальність даної статті визначається загальною спрямованістю сучасних досліджень фразеології. Вона зумовлена необхідністю дослідити структурні, семантичні та прагматичні особливості прислів'їв і приказок з метою виявлення особливостей їх функціонування у мовленні. У процесі систематизації фразеології склалось два протилежних погляди на її обсяг і межі — вузький [1,с.45-46; 6,с.12] і широкий [3, с.4-5;5,с.28-29; 2,с.11-12; 6,с.7-8]. Саме широке розуміння фразеології дозволяє нам включити в її обсяг прислів'я і приказки. Широкий обсяг ми визначаємо як усе те, що відтворюється у готовому вигляді і не є словом.

Об'єктом дослідження є прислів'я і приказки, які ми розуміємо як стійкі структури ідіоматичного характеру. Стійкі структури ідіоматичного характеру — це фразеологічні одиниці — роздільнооформлені, але семантично цілісні сполучення слів з повністю або частково переосмисленим значенням, що відтворюються в мовленні у готовому вигляді. Як робоча гіпотеза висувається припущення про те, що прагматична функція прислів'їв і приказок має подвійну природу: по-перше, будучи реченнями вони представляють собою різноманітні прагматичні типи, які відображають відношення суб'єкта до предмета мови і адресата; по-друге, вони є результатом вторинної стилістично маркірованої номінації, тобто надають нового значення предметам та явищам, вже названим у мові; ця функція є первинною і домінантною. Метою статті є встановлення прагматичних особливостей функціонування англійських прислів'їв і приказок та їх обґрунтування.

У роботі ми будемо користуватися визначенням: прислів'я — як короткого, стійкого у мовному вжитку, як правило, ритмічно організований вислів повчального характеру, в якому зафіксовано багатовіковий досвід народу, який має форму закінченого речення (простого або складного). Прислів'я має буквальне і переносне значення (*all is well that ends well* — усе добре, що на добре виходить; *great ship asks deep water* — великому кораблеві — велике й плавання), або тільки переносне (*can the leopard change his spots?* — горбатого могила виправить). Прислів'ям, як і приказкам, властива варіативність (*to carry / take*

coals to Newcastle – до лісу дрова возити; *jolly as a cricket / a grig, a lark, a sandboy, as marriage bells, as maids* – дуже веселий). Вони вступають у синонімічні відношення (*to bay the moon, to be at the air, to flog a dead horse, to catch the wind in a net, to catch smoke, to draw water in a slieve, to drop a bucket into an empty well* – переливати з пустого в порожнє).

Тлумачення приказок дуже різноманітні. Так одні дослідники визначають приказку як короткий вислів, нерідко повчального характеру, який має тільки буквальный план змісту і в граматичному відношенні являє собою закінчене речення, інші ж підкреслюють, що приказці не властивий дидактичний зміст, деякі роблять акцент на тому, що приказка – це образний вислів, у формі речення, який зображує певне явище передусім з точки зору його емоційно-експресивної оцінки [3,с.10; 5,с.120-122; 6,с.42].

Отже, приказки, на відміну від прислів'їв, не мають повчального характеру. Вони можуть виражати як позитивну, так і негативну оцінку. Найчастіше – це влучні переносні порівняння, фігуральні звороти, що їх використовують для надання висловлюванню певної емоціональності та жвавості, а людині, предмету, дії чи явищу – влучної характеристики: *sink or swim* – або пан, або пропав; *it would make even a cat laugh* – курям на сміх; *when the devil is blind* – як рак свисне.

Наступним етапом дослідження є проведення структурно-граматичного аналізу прислів'їв та приказок :

СТРУКТУРНО - ГРАМАТИЧНІ ТИПИ ПРИСЛІВ'ІВ

Прислів'я, побудовані на реченнях розповідного типу		
Структура		Приклади
ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ	Без заперечення	а) підмет- іменник - a cat may look a taking – дивитися ні на кого не заборонено
		б) підмет - іменник + означення (прикметник, дієприкметник I і II, числівник) - a new broom sweeps clean – нова мітла чисто замітає
		в) підмети - дієприкметник I - a threatened blow is seldom given – хто загрожує, той рідко б'є
		г) підмети - дієприкметник II - a drawing man catches at a straw – і за соломинку вхопиться той, хто топиться
		- one lie makes many – одна брехня тягне за собою другу
		- learning is the eye of the mind – ученому світ, а

			невченому тьма - forewarned is forearmed – заздалегідь попереджений – заздалегідь озброєний
--	--	--	---

ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ	Із запереченням	а) підмет - іменник	- nightgales will not sing in a cage – і золота клітка для
		б) підмет - іменник + означення (прикметник, дієприкметник I і II, числівник) в) підмет - займенник	пташки неволя - good counsel breaks not the head – порада грошей не коштує - no gale can equally serve all passages – всім не догодиш - two wrongs don't make a right – злодія не виправиш - you can't eat your cake and have it – один пиріг двічі не їдять
СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ	1. Означальне підрядне, що починається відносним займенником that, рідше who		- he is lifeless that is faultless – людині властиво помилятися - he who sows the wind reaps the whirl – посієш вітер - пожнеш бурю
	2. Умовне підрядне, що починається сполучником if		- if he cannot bite, he scratches – не києм, то палицею (а своє візьме)
	3. Обмежувальне означальне-підрядне, що починається займенником it у якості формального підмета		- it is a dirty bird that fouls its nest – кожна жаба своє болото хвалить - it is a poor mouse that has only one hole – погана та миша, що має один вихід з нори
	4. Підрядне часу, що починається сполучником when, рідше while		- when the calf is drowned we cover the well – після бійки кулаками не махають
	5. Підрядне речення-підмети, що починається займенником what		- what the heart thinks the tongue speaks – що на душі, те й на язиці
	6. Обставинне або означальне підрядне		- a straw shows which way the wind blows – і соломинка вказує куди вітер дие - he dances well to whom fortune pipes – кому доля сприяє, той журби не знає
СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ	1. Протиставно- допустовий зв'язок		- it never rains but it pours – біда сама не ходить, а з собою ще горе водить
	2. Протиставно- обмежувальний зв'язок		- a bad wound is cured but not a bad name – краще втратити життя, ніж добре ім'я
	3. Єднально- наслідковий зв'язок		- as a tree falls so shall it lie – куди дерево хилилося, туди й повалилося
	4. Єднально- відносний зв'язок		- every white has its black and every sweet its sour – все має свій зворотний бік
	5. Безсполучниковий, що означає причинно-		- art is long life is short – вік живи – вік вчись

наслідковий зв'язок компонентів	- one is too few, three is too many – і так біда, і так біда
---------------------------------	--

Прислів'я побудовані на реченнях спонукального типу		
структура		
Приклади		
Прості речення	без заперечення	- sweep before your own door – пильнуй носа свого, а не мого - be swift to hear, slow to speak – менше говори – більше слухай - bum not your house to frighten the mouse – не жертвуй великим, щоб усунути дрібну неприємність
	із запереченням	- don't wait for dead men's shoe – на чужий коровай очей не поривай
Складнопідрядне речення	1. Умовне підрядне, що починається сполучником if	- if you cannot have the best, make the best of what you have – нема чобіт, взувай постולי
	2. Підрядне часу із сполучником when або while	- when the fox preaches, take care of your geese – коли лисиця красна говорить, заганий гусей
	3. Обставинне або означальне - підрядне, що починається сполучником till, what, before	- never do tomorrow what can you do today – не відкладай на завтра того, що можна зробити сьогодні - don't cross the bridge till you come to it – не треба ускладнювати справу передчасно
Складносурядне речення	1. Безполучниковий зв'язок	- hear much, speak little – менше говори – більше слухай
	2. Протиставно - обмежувальний зв'язок	- promise little, but do much – менше обіцяй, більше роби - speak of the devil, and he is sure to appear – про вовка помова, а вовк і тут
	3. Єднально - наслідковий зв'язок	
Компаративні прислів'я		
Структура		
Приклади		
Просте речення	структура better... than	- better an egg today than a hen tomorrow – краще щось, ніж нічого
	структура ...better than прикметник зі ступенем порівняння + than (або ... than)	- example is better than precept – приклад краще ніж повчання - blood is thicker than water – хто рідніший, той цінніший
Складнопідрядне речення	підрядне, що починається сполучником as	- the devil is not so black as he is painted – не такий страшний чорт, як його малюють
	підрядне, що починається сполучником than	- no raillery is worse than that which is true – правда очі коле
Складно-сурядне речення	Єднально-наслідковий зв'язок	- as the fool thinks so the bell clinks – дурень гадає, що все буде так як йому хочеться - as is the gardener so is the garden – який Сава, така й слава
Прислів'я, побудовані на реченнях питального типу		
Структура		
Приклади		
Спеціальне питання		- What can you get of the cat but her skinz – погані вівці хоч вовки жмут
		- What does the moon care if the dogs bark at her – пси виють, а місяць світить

Загальне питання	- Can the Leonard change his spots? – горбатого могила виправить
Питання до підмета	- Who goes more bare than the shoe make's wife and the smith's mare? – у жінки шевця завжди взуття найгірше - When Adam delved and Eve span who was then a gentleman? – коли Адам орав, а Єва пряла, де родинне дерево стояло?

СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ТИПИ ПРИКАЗОК

Приказки, побудовані на реченнях розповідного типу			
Структура		Приклади	
Просте речення	Просте стверджувальне	- the coast is clear – шлях вільний - that's where the shoe galls – ось де причина; аж ось де собака зарита	
	Просте заперечувальне	- the game is not worth the candle – не варта гра свічок	
	Номінативне	- a big head and little wit – здоровий до неба, а дурний, як треба	
	Безособово-інфінітивне	- to cry stinking fish – ганити свій товар - to find a mare's nest – попасти пальцем у небо	
	Порівняльні звороти	Власне порівняльні звороти	- slippery as an ell – верткий, як в'юн
		Неповні порівняльні речення	- (as) sharp as a needle – дуже проникливий
Порівняльні речення		- as snug as a bug in a rug – як у батька за пазухою - one's eye is bigger than one's belly – очі завидющі (а, руки загребущі)	
Приказки, побудовані на реченнях спонукального типу			
-sink or swim, make or break – або пан, або пропав - put that in your pipe and smoke it – запам'ятай це раз і назавжди			
Приказки, побудовані на реченнях питального типу			
Структура		Приклади	
Загальне питання		- Do you see any green in my eye – Невже я здаюсь тобі таким недосвідченим	
Спеціальне питання		- Where do your hail from? – Звідки ви родом?	
Приказки, побудовані на реченнях окличного типу			
- Queen Ann is dead! – Відкрив Америку! - Lazy ox is better for the goad! – Ледачого то й бить!			

Проведений структурно-граматичний та семантичний аналіз дозволяє зробити такі висновки:

1) англійські прислів'я і приказки є органічною частиною фразеологічного складу мови;

2) прислів'я і приказки – це стійкі одиниці зі структурою речення;

3) прислів'ям властивий повчальний, дидактичний характер. Вони являють собою художньо - образні і художньо-філософські узагальнення спостережень над усіма сферами життя народу, які склалися протягом багатьох століть. Прислів'я є цілісним висловлюванням з повністю закінченою думкою;

4) приказки, на відміну від прислів'їв, не мають повчального, наставницького характеру. Вони представляють певне явище передусім з точки зору його емоційно-експресивної оцінки. Приказки не мають закінченого вигляду, тобто вони не висловлюють думку повністю, а лише роблять натяк на неї. Приказки – це влучні, образні порівняння, фігуральні звороти, які використовуються для того, щоб надати висловлюванню певної емоційності і жвавості, а людині, предмету або явищу – більш яскравої характеристики;

5) у залежності від характеру повідомлення прислів'я і приказки бувають розповідними, спонукальними і питальними реченнями. Серед прислів'їв, на відміну від приказок, окличні речення не зустрічаються;

6) прислів'я мають структуру як простого, так і складного речення. Приказки завжди є лише простими реченнями. Приказка зі структурою простого речення буває двоскладним або односкладним реченням. Серед приказок - односкладних речень існують такі види: номінативні та інфінітивні речення;

7) численну групу у прислів'їв складають компаративні прислів'я, а у приказок – компаративні звороти.

Виходячи з аналізу структурно-граматичних типів прислів'їв і приказок, їх семантики, дослідим їх прагматичні особливості. Прагматика – (від грец. pragma означає справа, дія) область досліджень у семантиці та мовознавстві, у якій вивчається функціонування мовних знаків у мові. Термін „прагматика” введений наприкінці 30-х років ХХ століття І. І. Моррісом як назва одного з розділів семіотики. Прагматика включає комплекс питань, що пов'язані з мовником, адресатом, їх взаємодією у комунікації, ситуацією спілкування. Вона вивчає те, як людина використовує знакову систему, відноситься до найбільш знакової системи. Вона вивчає сприйняття осмислених (в результаті семіотики) виразів

знакової системи у відповідності з можливостями того, хто сприймає знакову систему.

Оскільки прагматика – це дисципліна, яка аналізує відношення між мовними знаками, які створює і використовує в комунікації людина, то предметом прагматики є вивчення відношень між знаками і людьми. У зв'язку з цим завданням даного етапу дослідження є виявлення прагматичних особливостей функціонування англійських приказок і прислів'їв, тобто того, як і яким чином вони можуть впливати на адресата (відношення «мовний знак – людина»). Інакше кажучи, ми будемо розглядати реалізацію їх прагматичної функції. Під прагматичною функцією ми розуміємо цілеспрямований вплив мовного знака на адресата, що реалізується в актах комунікації.

Будь-який акт комунікації зводиться не лише до передачі певної інформації, тому що саме виникнення комунікативного акту обумовлено потребою мовця досягти певного прагматичного ефекту, або кінцевої мети, якимось чином змінити фізичний, духовний, емоційний стан адресата(ів). Досягнення цього результату можливе тільки шляхом цілеспрямованого вибору і використання з усієї різноманітності засобів, які має система даної мови, не лише певних стилістичних засобів, але і всіх графічних, фонетичних, граматичних, лексичних і синтаксичних засобів мови [6,с.122].

Моделі речень, як і елементи інших рівнів, можуть містити основну і додаткову інформацію, тобто конотативну. Саме завдяки конотації мова здатна здійснювати одну з найважливіших своїх функцій – прагматичну, а саме функцію цілеспрямованого мовного впливу на адресат [6,с.167]. Прислів'я і приказки є ідеальними виконавцями цієї функції. Так як, по-перше, конотативне значення – їх іманентна властивість (оскільки значення прислів'їв і приказок частково або повністю переосмислене, на основі чого і виникає вторинна номінація). Тому вони функціонують у мові саме як одиниці, що впливають на адресат; по - друге, вони мають структуру речення, а це означає, що їм, як усім реченням, властиві три аспекти: структурний, семантичний і прагматичний. На прагматичному аспекті речення у прислів'їв і приказок ми зупинимося детальніше.

Прагматичний аспект речення прислів'їв і приказок пов'язаний з використанням речень в актах комунікації. Речення – одиниці мови, які мають дуже важливе для мови позаструктурне функціональне призначення – служити основною одиницею мовної комунікації. Речення також має комунікативну інтенцію (це властива реченню спрямованість на вирішення певної мовної задачі). Вона реалізується лише в умовах мовного спілкування і незмінно порівнюється з певною сутністю, що лежить поза межами даного речення. Цією сутністю є мовна або інша реакція адресата.

Зміст речень, що актуалізуються в актах мови, не зводимо лише до лексичної і граматичної інформації, а завжди включає і комунікативно-інтенціональний, або прагматичний зміст. Семантична структура у цьому випадку представляє собою складову з двох семантичних величин: прагматичного компонента і пропозиції. Прагматичний компонент відображає комунікативну інтенцію речення, пропозиція – його когнітивний зміст.

Моделі речень, як і елементи інших рівнів, можуть містити основну і додаткову інформацію. Додаткова, або конотативна інформація речень виникає завдяки наявності прагматичного компонента, який зумовлюється характером акту комунікації, що знаходить своє відображення в існуванні різноманітних прагматичних типів речень. Прагматичний компонент виражає відношення суб'єкта (у даному випадку суб'єктом є узагальнено-особовий суб'єкт – народна мудрість) до предмета мови і адресата, відображаючись в кумулятивній, директивній, оціночній і резюмуючій функціях. Отже, прислів'я і приказки виникли у результаті вторинної стилістично маркірованої номінації, тобто у результаті повного або часткового переосмислення і тому, у прислів'ях і приказках конотативна інформація є домінуючою.

Прагматична функція на рівні прислів'їв і приказок має подвійний характер: вони є результатом застосування стилістичних виражальних засобів (вторинна номінація) і, в той же час, вони являють собою різні прагматичні типи речень (відношення суб'єкта до предмета мови і адресата).

Таким чином, прислів'я і приказки, будучи реченнями певного прагматичного типу виконують певні прагматичні функції в актах комунікації. Прислів'я і приказки, як підсумок спостережень над суспільним життям людини, були сформовані з певною метою, а саме попередити, навчити, висміяти, засудити або схвалити певні явища та вчинки, їх функціонування у мовленні завжди має мету – вплинути на адресат. Отже, ми підійшли до висновку про те, що прагматична функція у прислів'їв і приказок — первинна і домінуюча, носить подвійний характер: по-перше, будучи реченнями, вони представляють собою різноманітні прагматичні типи, відображаючи відношення суб'єкта до предмета мови і адресата; по-друге, вони являються результатом вторинної стилістично маркованої номінації.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у поглибленні рівня розробки питань англійської фразеології, зокрема особливостей функціонування стійких структур ідіоматичного характеру і їх прагматичних функцій. Одержані результати можуть знайти застосування в розробці теоретичних курсів з фразеології, лексикології, практичної граматики, а також дають можливість використовувати їх у процесі викладання функціональної стилістики англійської мови та типології англійської та української мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова: Фразеологія. / Л.Г. Авксентьев.- Харьков,1998. - 132с.
2. Англійські прислів'я та приказки / Сост. Баранцев К.Т. - Вид.2-е, доп. - К.: Ленвіт, 2007. -174с.
3. Дорд С.В. Комунікативно-прагматичні особливості висловлювань, що передають каяття (на матеріал англ. мови) : Автореферат/ С.В. Дорд. - К., 2006. - 16с.
4. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов/ І.В. Корунець. - К.: Либідь, 2003. - 239с.

5. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка. Опыт систематизированного описания/А.В.Кунин. – М.: Международ. отношения, 2008. – 288с.
6. Никитина С.Е. Устная народная культура и языковое сознание / С.Е. Микитина. – М.: Наука, 2003. – 187с.
7. Череданцева Т.З. Идиоматика и культура/ Т.З. Череданцева // Вопросы языкознания. – 1996. – №1. – С.58-70.

Lyudmila Pokorna

Iia Valuieva

(Kherson)

PRAGMATICAL PECULIARITIES OF THE FUNCTIONING OF ENGLISH PROVERBS AND SAYINGS

In the article the general direction of modern researches of phraseology is represented. It is presupposed by the existence of necessity to research the structural, semantic and functional peculiarities of proverbs and sayings with the aim to define the pragmatic peculiarities their functioning in speech. The authors of the article determine the functional and pragmatic peculiarities of English proverbs and sayings. It is denoted that proverbs as on the contrary of sayings have not an instructive character, but they can express as positive and negative valuation. It is supposed in the article that the pragmatic function of proverbs and sayings has a double nature. They are the result of the usage of expressive means (second nomination) and at the same time they represent themselves the different pragmatic types of the sentences of object to the subject of language and addressee. Thus, proverbs and sayings, being the sentences of the definite pragmatic type execute the appropriate pragmatic functions in communication acts.

Key words: pragmatic, functioning, English proverbs and sayings, phraseological units, structural and grammatical analyses.

Людмила Покорна

Ия Валужева

(Херсон)

ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ АНГЛИЙСКИХ ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРОК

В статье представлена общая направленность современных исследований фразеологии. Она обусловлена необходимостью исследовать структурные, семантические и функциональные особенности поговорок и пословиц с целью выявления прагматических особенностей их функционирования в речи. Авторами статьи устанавливаются прагматические особенности функционирования английских пословиц и поговорок, а также их обоснование. Отмечено, что пословицы в отличие от поговорок не имеют поучительного характера, они могут выражать как позитивную, так и негативную оценку. В статье предполагается, что прагматическая функция пословиц и поговорок имеет двойную природу. Они есть результатом применения стилистических выразительных средств (вторичная номинация) и, в то же время, они представляют собой разные прагматические типы предложений отношения субъекта к предмету языка и адресата). Таким образом, пословицы и поговорки, будучи предложениями определенного прагматического типа исполняют соответствующие прагматические функции в актах коммуникации.

Ключевые слова: прагматика, функционирование, английские пословицы и поговорки, фразеологические единицы, структурно-грамматический анализ.

Відомості про автора

1. Прізвище, ім'я, по-батькові: Покорна Людмила Миколаївна
2. Науковий ступінь, посада, місце роботи:
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
доцент кафедри філології Херсонського державного університету
3. Контактний номер телефону(дом., моб.): 0552495067, 0661023779
4. Адреса електронної пошти: v.pokornu2013@yandex.ua
5. Повна поштова адреса: 73013, Україна, м.Херсон, вул.Гагарина 34 кв.12

Відомості про автора

1. Прізвище, ім'я, по-батькові: Валусєва Ія Вікторівна
2. Науковий ступінь, посада, місце роботи: кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології Херсонського державного університету
3. Контактний номер телефону: 429658
4. Адреса електронної пошти: iiavaluiva@gmail.com
5. Повна поштова адреса: 73027, Україна, м. Херсон, вул. Рози Люксембург 15а, кв.39

